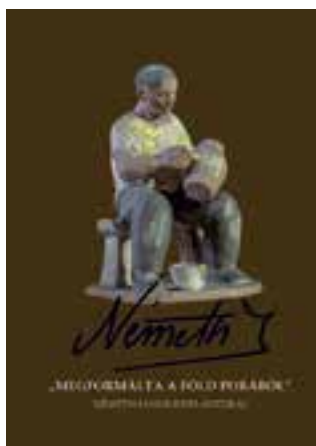

Egy életmű kibontása

„MEGFORMÁLTA A FÖLD PORÁBÓL...”
– NÉMETH JÁNOS KISPLASZTIKÁI

Németh Jánost 2014-ben utolérte a „kor”, amikor megkapta a Kossuth-díjat. Több évtizedes, szorgos munka folyt zalaegerszegi műtermében, születtek a művek, nagy méretű épületkerámiák és változatos témavilágú kisplasztikák. A korabeli szakmai kritika, megítélés az absztrakt irányzatot értékelte a kerámiában, a

népi jellegű, archaikusabb szemléletű művekre kevesebb figyelem esett. Németh János ebbe a kategóriába tartozott, amiben szerepet játszott a távolság is, pedig Gorka Géza és Borsos Miklós a főiskolán kiemelten támogatták a zalai fiatalembert. Sőt, László Gyula, Takáts Gyula, Koczogh Ákos írtak róla, Juhász Ferenc felfedező erejű lírai sorai pedig országos figyelmet keltettek. Ám a jelentősebb kiállítások, a nemzetközi művésztelepek sem hozták meg az igazi áttörést, nem született meg az a szükséges áttekintő album – pedig sokan tervezték –, ami reális képet adott volna erről az évtizedek alatt formálódó életműről. A Göcseji Múzeum volt az az intézmény, amely „felvállalta” a művészt, és 2000 után egymás után jelentette meg a jobbnál jobb köteteket a keramikus művészetéről. Így jelent meg az életrajzi kötet, a *Gyökerek*, 2002-ben, majd a *„Hirdette utcákon, tereken...”,* 2004-ben, a köztéri műveiről, s végül a *Korsókra varázsolt legendák* figurális díszítésű edényeiről, 2008-ban. A tanulmányok szerzője, Kostyál László, a múzeum akkori művészettörténésze alapos munkát végzett. Zóka Gyula pedig kiváló fotókkal járult a művek sikeréhez.

Időközben azonban más tényezők is felléptek, a helyi művészek egyesülete, a Vitrin adta ki – állandó kiállításának megnyitójára – a *Németh János. Kerámiaszobrok, reliefek, plasztikák* című albumát,

amelyben több szerző – Benedek Katalin, Juhász Ferenc, Koczogh Ákos, Kostyál László, Pogány Gábor, Salamon Nándor, Takáts Gyula és jómagam – írásai olvashatók a keramikusról, emlékezetessé téve az azóta is sikerrel működő állandó kiállítás megnyitóját.

NÉMETH János: Busó | János NÉMETH: Masked Busó
1994, samottos, agyagmázás kőcserép, redukált égetés,
magasság: 50 cm (Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg)
Fotó: Zóka Gyula

És eljött 2014, a Kossuth-díjjal való kitüntetés és a Nemzet Művésze cím elnyerése, valamint a magyar művészeti akadémiai tagság (2013).

Tekinthetjük ezt adósságtörlesztésnek is, ami a népi-nemzeti jellegű művészi gondolkodás rehabilitálására történt, és végre méltó elismerésben részesítette a magányos zalai alkotót. És ezt a kört bővítette az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának kiadványa, 2019-ben, egy valódi kismonográfiával, Feledy Balázs tollából, valamint jelen sorok szerzőjének életútinterjújával.

Itt tartotunk, amikor 2020-ban megjelent egy újabb album Zalaegerszeg városának kiadásában, a „*Megformálta a föld porából...*” *Németh János kisplasztikai* címmel, egy válogatás a keramikus munkáiból, mintegy kiegészítve a múzeumi kiadványok sorozatát.

Feledy Balázs a monográfiájában is, de később az *Art Limes*ben is a szobrászi kvalitásokra tette a hangsúlyt, s Kostyál is ebbe az irányba haladva végezte osztályozását. Módszere a következő tartalmi-tematikai csoportosítást eredményezte: állatábrázolás, szentábrázolás, mitológiai alakok és jelenetek, valamint a népies és pihenő figurák. A felosztás elfogadható, talán a legutolsó egység tűnik túl szubjektívnek, mely nem szervesen csatlakozik a felvázolt logikához.

NÉMETH János: Lovon ülő majom | János NÉMETH: *Monkey on a horse*
2005, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 55 cm (magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: Vaddisznó | János NÉMETH: *Wild boar*
2019, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 32 cm (magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

Ugyanakkor, ami a tartalmi elemzést illeti, egyetérthetünk abban, hogy Németh János az anatómiai hűség helyett a narratív, stilizáló, de a népi jellegről sem megfélemező ábrázolásmódot tartotta szem előtt. S már többen is írtak sajátos leleményéről: a korongolt forgástestek felszabdalásáról, amely rusztikussá, zömökké tette figuráit. Kostyál László a dekorativitást is fontos

NÉMETH János: Műlovarnő | János NÉMETH: *Equestrienne*
1972, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 62 cm (magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

elemnek tekinti, szerintem helyesen, ami a díszítő jellegből fakad. Még egy szemponttal bővíti a kategóriákat: az útkeresés időszakával. Az a bizonyos szobrászati mintázás ezekben a művekben tökéletesen érvényesült, s a színes fedőmázak alkalmazása is a plasztika felé vitte a korai darabokat.

A szerző is kiemeli: az 1959-ben készült *Kakas* határkőnek tekinthető. Ettől kezdve a forgástestek alkalmazása és az agyagmáz vöröses-barna színe lett Németh János védjegye.

Állatfigurái a mesés jellegtől a naturális formáig mennek, a *Csikó* (1965) vagy a *Kecske* (1960) inkább a játékoságával tűnik ki, míg az *Oroszlán* (1993) és az *Agár* (1995) a hitelességével fog meg. A később készült darabokra a dekorativitás, a szimbólumteremtés jellemző, mint a *Ló* (1998 és 2018) esetében, másutt a pózok,

elmozdulások jellemzik inkább állatfiguráit. A *Lovon ülő majom* – melynek más műveihez hasonlóan, több változata is készült – éppen e pózok miatt érdekes. A *Kecske*-szobrok a humoros karakterükkel tűnnek ki, míg madarai – melyeken az agyagmáz festés is megjelenik – eltúlzott idomaikkal olykor mesebeli lényé válnak.

Szagrális figurái sem szokványosak. Bár stációin közérthető karaktereket formáz, egyedi plasztikáin mindig van valami rejtélyesség. Jézus-ábrázolásai azért is érdekesek, mert archaikus, népi jellegük a pásztorfaragások, parasztbibliák naiv alakját idézi. A megformálásukban Kostyál inkább a technikai megoldásukat emeli ki, a korongolt formák metszeteinek felhasználását, a kis fészületektől a nagyobb korpuszokiig. S bár a szerző hangsúlyozza, hogy Németh János tartózkodik a negatív megjelenítéstől, nagy korpuszainak drámaisága aligha tagadható.

NÉMETH János: Kis korpusz | János NÉMETH: Small corpus | 1966, zöld matt mázas majolika, magasság: 60 cm (magántulajdon)

Fotó: Zóka Gyula

NÉMETH János: Fájdalmas Krisztus | János NÉMETH: Man of Sorrows
2010 körül, samottos, agyagmázás kőcserép, magasság: 61 cm
(magántulajdon)
Fotó: Zóka Gyula

Az album tartalmi felosztásában a szakrális figurák után a mitológiai alakok következnek. A *Vénusz születése* (1973), a *Poszeidón* (1973) vagy a *Trójai ló* (1968) azt bizonyítják, Németh János fantáziájára a görög plasztika alapvetően hatott. Talán elsődlegesen a szobrászra. Édesanyjáról készült büsztje is ezt bizonyítja. De a mitikus látásmód sem volt idegen tőle. A korai *Busók* (1973) még földi szörnyek, de *Minótaurosza* (2008 körül) vagy ördögfigurái már valódi mitikus idolkok, rontáshárítók, *Neptun* (1985) és *Sellő* (1993) című szobrai pedig ókori mintázatú lények.

A *Férfiak és asszonyok* fejezet témája is joggal érdemli meg a külön tárgyalást. Németh János aktjai tenyeres-talpas, de jó formájú asszonyok, akik nem rejtik véka alá telt idomaikat. Talán anyagszerűségük az, ami dominál. Szentszobrai között gyakran találunk anya gyermekével ábrázolásokat, ezek meghittsége, embersége klasszikus formákat idéz, mely az összetartozás szépségét hangsúlyozza. A viszonylag korai *Emberpár* (1985) szintén az együvé tartozás emblematikus figurái, de a későbbi fürdőző vagy gondolkodó alakjai is ezt a nőies-asszonyos erotikát szólaltatják meg.

NÉMETH János: Páncélos lovas | János NÉMETH: Armoured knight
1965–1966, színes fedőmázás kerámia, magasság: 40 cm
(Göcseji Múzeum, Zalaegerszeg)
Fotó: Zóka Gyula

A gazdag, sokszínű életművet boncolgató új Németh János-album jól szolgálja az elmaradt évtizedek hiánypótlását. Az elemzések fogalmi megközelítései, meglátásai a kortárs kerámia egyik megbecsült mesterének adja meg a rangot, a szakmai tisztességet. A fotóanyagot Zóka Gyula, a keramikus „házi fotósa” készítette, a képszerkesztés az ő munkáját dicséri. A hazai avantgárd és a figuratív áramlatok egyaránt bizonyítják, hogy a magyar kerámia – Schrammellel, Geszler Mária Garzullyal, Pázmádi Antallal, persze Németh Jánossal és másokkal – európai jelenség, teljesítményeire oda kell figyelni.

PÉNTEK Imre
költő, kritikus, újságíró

(Kostyál László [szerk.]: „Megformálta a föld porából...”
Németh János kisplasztikái. Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata, Zalaegerszeg, 2020, 99 o.)